

utten. Daar-
svrouwen, die
isvaders, die
met het ver-
is ons niet
en. Maar wel
ken, wat het
des Heeren.
naken wat de
waren in een
en. De gele-
t moeten we
ninder nood-

huizen als in
wel. Met zijn
", zijn onder-
to zaligheid.
at is ook op
iben. Heerlijk
om voor de
rdienen. Het

niet zien en

erleden week
i ons gewone
lven zien het
ook wel eens,
dat ogenblik
nodig, dat we
Dat we daer-
e gelegenheid
leren."

es HEEREN.
innen. In het
erzoonlijk. In
catechisatie.
le voeten van
Zijn Woord,
op het heilig
icht op onze
de Schrift, in
moet het ons
evangelie van
n doet, heeft
weggenomen.
zaken bezig-
het. Het kon
n, dat zoveel
zijn, dat de
ak herwaarts
af-getrok-
is druk en
sten van alles
en kunnen.
Anders kun-
achteraan!
iteraankomen
elen. En dat
in dit leven.
ten, dat één
heleboel "no-
hebben.
even zo in te
van het goede
i. H. J. J.

MIJN LEVEN

van de zaak
rgadering tot
n twee stuk-
en tijdens de
waarvan het
ebben achter
de tucht" —
SO K.O. Het
ten Zemel en
te consequen-
te verbinden
synode. Dat
k verscherpt
elden de ge-
besluit niet
een synodaal
uwe kerken)
nersfoort het
heel andere
en nog meer
daarvan niet
en niettemin
aan Amers-
ken zeggen:
een kans, dit
et Amersfoort
et alleen uit
h lei die be-
uwse kerken.
ndienen, doet

het dan, en laat anders (ziehier het dilemma) de zaak
doorgaan. En nu waren te Kampen die bezwaren niet
ingediend, en ook was geen voortgang gemaakt met
de „zaak“. En toen Kampen daarna in veel sterkere,
we zouden zeggen: „straffere“ termen, daarover de
staf brak, toen gebeurde er nog niets, maar beloofde
men, de bezwaren bekend te maken.

Ik constateer, dat er dus geen „kwestie-Herwijnen“,
doch een kwestie-Zeeland is. Die is er sedert Amers-
foort, en die bleef er na Kampen, en blijft er voor-
lopig. Tenzij de klassis Zeeland terugkomt op haar
besluit, en aan de kerken het verdriet bespaart, dat
ons als komende aankondigd is. Ik ben persoonlijk
overtuigd, dat dat de enige weg is. Zeeland heeft de
volle ruimte gehad, en de volle tijd. Het eert de
kerken, die weer zijn gaan leven naar de aangenomen
Kerkenordening, dat zij de consciëntie niet willen
drukken. Daarom kreeg Zeeland de tijd tussen Amers-
foort en Kampen. Het heeft helaas die tijd niet ge-
bruikt voor het eerst thans aankondigde indienen
van bezwaren. Maar ook anderen hebben hun con-
sciëntie. Ook de amersfoortse synode en de kamper
synode hebben consciëntieus gewerkt. En evengoed
als de andere kerken, in synode bijeengekomen, de
zeeuwse consciëntie hebben ontzien, evenzeer heb-
ben de zeeuwse die der andere te respecteren. Ver-
geet men niet soms, dat leringen wekken en voorbeel-
den trekken? Uit Zeeland kreeg ik brieven van in-
stemming inzake mijn toespraak op de Theol. Hoge-
schooldag 1951. Daar zeide ik: als wij zelf zeg-
gen: „hier is de legitieme kerk, de ware kerk“,
dan moeten vooral wij nooit zeggen: laat deze of
gene maar naar een andere kerk gaan: hij heeft een
andere „ligging“, die misschien elders geroder aan-
sluiting vindt. Maar toen die zeeuwse sympathiebe-
tuging met die kamper rede kwam, dacht en zei ik:
handelt dan daarnaar, gij Zeeuwen!
Praat niet over de „ligging“ van de v. H., maar dankt,
dat gij tot iemand, die zeggen komt: „bij u wil ik zijn“,
moogt zeggen: „hier is het Huis des Heren, kom bin-
nen, en zo gij iets hebt tegen ons of wij tegen u, wel
— wij hebben toch een God, die ons de vrede gegeven
heeft, wij zullen hem samen onderhouden, desnoods
in een christelijke toetsing van elkanders gevoelens“?
Nog iets: ik kreeg uit Zeeland brieven van instem-
ming inzake het gevoelen, dat ons blad tot uitdruk-
king bracht inzake het revisie begeren door
Kralingen van het kamper besluit. Ik dacht, en zei
toen: Zeeuwen, wat doet men bij u anders dan in
Kralingen gedaan is? Leringen wekken, voorbeelden
trekken. Het benaamt mij — niet om de v. H., die ik
nauwelijks ken. Niet om een of andere individuele
structuur, die de zijne wezen mocht ook in dingen,
die mij na aan het hart liggen, welke structuur (b.v.
inzake „het verzet“ in oorlogsdagen) misschien van
de mijne verschillen kon. Het benaamt mij, omdat ik
hier zie: een niet rechtvaardigen
van de betekenis der ratificatie
van besluiten, een niet zuiver han-
teren van artikel 31. Wij moeten hier uit.
Wij moeten hier uit. Niet om aan synodocratische
monden een breidel aan te leggen: hun lendenen zijn
inzake art. 31 geringer dan onze pink. Maar om des
Heeren wil. Artikel 31 is onder ons terecht erkend
en te voren herkend als concretisering o.a. van art. 7
der Confessie. Maar dan moet het ook naar alle kan-
ten „safe“ zijn bij ons. Opdat wij de genade Gods niet
verspen en verzondigen. Opdat wij de „zandhoop“
niet tot symbool zien worden in tegenstelling met de
„gelei“.

Temeer prangt de nood, omdat er zoveel misver-
stand is.
Ik las ergens, dat b.v. een kerk uit mijn omgeving
ds v. Herwijnen „óók niet erkent“. Ik weet niet, hoe
de schrijver daaraan komt. Ik weet wel, dat van een
constateerbaar „niet erkennen“ mij niets gebleken is,
terwijl ik toch meen, behoorlijk te hebben meegeleefd
met die kerk. Denkt iemand, dat het ergens nog-niet-
geprekt-hebben bewijs is van aldaar niet-erkend te
zijn? Dan ben ik in heel wat kerken niet erkend, even-
min als onverschillig wie ook.
Misverstand, is dat ook niet daar, waar iemand zich
laat ontvallen, dat het aan de orde stellen van deze
algemeen-kerkverbandskwestie,
indien het de consciëntie raken zou, het gevaar zou
opleveren, dat de kerken de signatuur zouden gaan
dragen van de man, die het onderwerp aan de orde
stelde.....? Ik zou zeggen: pas op voor wat die man
noemde „Schilderkerken“. Pas evenwel óók op voor
„kralingse“ kerken of „zeeuwse kerken“. Niet een of
andere krantenredacteur wil de kerken naar zijn hand
zetten — pak zijn argumenten maar aan. Maar iets
anders is aan de orde: enkele andere kerken (hier
de zeeuwse) houden de andere „de facto“ op. En dat
na twee synodes!

Misverstand, nóg eens. Iemand schreef: „De Re-
formatie“ riep uit: geef Zeeland lucht; maar — zo
voegde die schrijver er aan toe: knijp Zeeland dan
ook niet eerst de keel dicht. Maar wie denkt daar-
aan? Als ons blad schrijft: „geef Zeeland lucht“, dan
betekent dat: al zijn ze in Zeeland met hun bedenkin-
gen veel en veel te laat, geef toch aan de bezwaarde
consciëntie lucht, d.w.z., hoor die bezwaren aan, en
laat ze nóg eens op u inwerken; smoor geprangde
gewetens niet. Maar daarnaast stel ik: smoor de
consciëntie der anderen (die in twee synodes ge-

sproken hebben) óók niet — en laat het gedaan zijn
met dat al maar rekken, nadat tweemaal beslist is.

Misverstand — men zegt soms, ook in kringen,
die met ds van Herwijnen in nauw contact zijn getreden,
dadelijk in oorlogstijd (een contact, dat ik terecht ge-
legd zie, al weet ik niets meer dan de amersfoortse
synode over de „ratio“ ervan), men zegt soms: och,
er moet eerst bekering komen, een extra-ordinaire
synode zou anders toch niet helpen. Ik deel de me-
ning. Maar ik stel een andere er naast: is misschien
het elkander haastig aanhoren willen (het wordt,
dacht ik, tijd!) niet ook een zaak van bekering? Be-
kering van kerken — als die nodig is op een be-
paald punt — kan als gemeenschappelijke bekering,
als gemeenschapsbekering, slechts blijken door de
wil, elkaar te ontmoeten en saam te besluiten. Men
vergunne mij de broederlijke waarschuwing tegen li-
delijkheid. Of tegen het samengaan van scherpe
veroordeling van elkanders doen enerzijds, en het
niet-mee-helpen om op de in discussie staan-
de punten elkaar zo gauw mogelijk te helpen op de
weg der bekering, en het bewijzen ervan. Ds Telder
heeft in deze materie zeer scherpe woorden gebruikt:
hij sprak van vervolging. Blijkbaar ziet hij daar-
in 'n erge zonde. Met hem ben ik het hiérin eens:
er moet m.i. plaats zijn voor ds v. Herwijnen. Maar
ik weet ook, dat er onder hen, die in Zeeland (of el-
ders) bedenkingen hebben, mensen zijn, die naar hun
overtuiging handelen en die we allen als zich dagelijks
bekerende broeders hebben te eren. Nu ga ik liever
niet lijdelijk wachten, want dat is nooit hetzelfde als
christelijk dulden. Zonder iemand die dissideert dis-
sident te noemen, of iemand, die vervolgt vervolgt
te noemen, zeg ik toch: als de consciëntie van de een
volkomen anders concludeert dan de ander, en als
wij geen losse zandhoop zijn, welnu, komt dan samen,
en voert elkander terug naar Schrift en Kerkerde!
K. S.

•• Zwijgen en verzwijgen

Onlangs kreeg ik een brief van een synodocratisch
predikant, die me particulier een — ik geloof: eerlijke
— vraag stelde. Omdat de vraag een openbare aan-
gelegenheid raakt, en het antwoord, is het juist, zijn nut
hebben kan, geef ik dit laatste hier.

De vraag werd gesteld naar aanleiding van een pas-
sage uit „De Reformatie“, briefschrijver kon niet inzien,
dat mijn gedrag in 1943—4 zich liet rijmen met wat in
die passage geschreven was door mezelf; nam toch aan,
dat ik zelf geen tegenstrijdigheid tussen het een en het
ander zou zien; en vroeg dus mijn mening.

Bedoelde passage (uit De Ref., XIV, bl. 219, kolom 1)
luidt aldus:

„Natuurlijk is het mogelijk, dat de Geref Kerken
een besluit zouden nemen, een leer-uitspraak zouden
doen die een hoogleraar te Kampen principeel ver-
keerd leek. Hij zou dan langs den wettigen kerkelijken
weg daartegen moeten opkomen; zou moeten trachten,
de uitspraak gewijzigd te krijgen, doch zou in af-
wachting daarvan niet publiek ertegen moeten in-
gaan. Ook niet op den kathedraal.“

De vraag van mijn correspondent is nu:

„Acht u de gang van zaken, zoals die door U gevolgd
werd, daarmee nu in alle delen congruent?“ Een tweede
vraag luidt:

„En indien niet, is dat naar uw inzien dan uitsluitend
te wijten aan handelingen van de Synode, waardoor u
van de goede weg zoudt zijn afgedrongen?“

Op de eerste vraag is mijn antwoord: ja.
Naar de hier aangewezen gedragslijn heb ik gehan-
deld, en nadrukkelijk aangeboden, te blijven handelen.

a) In mijn brief van 13 Dec. 1943, gericht tot de ge-
nerale synode, medio December samenkomende, schreef
ik: „Ik acht de aangevochten zinsnede“ (aangaande het
voor wedergeboren houden etc.) „in zichzelf onjuist“. Ik
meldde me dus vrijwillig, en op tijd, als hoogleraar-van-
Kampen, die verkeerde in het geval, ondersteld in bo-
venmeld citaat (bl. 7 v. d. brief). Iedereen in de syn-
ode WIST dus: deze man KAN niet beloven, niets te
leren, wat niet met (o.a.) deze zinsnede („uitspraak“)
ten volle overeenstemt. Men WIST dus, dat het stellen
van die eis, ja, het strafbaar (1) stellen van het (nega-
tieve) niet beloven (als hier is omschreven) de snelste
manier was, om ondergetekende van de baan te werken.

b) Evenwel: ik begon meteen te werken „langs den
wettigen kerkelijken weg“. Aanstonds immers richtte ik
me tot de nog zittende synode, om haar ervan af te hou-
den, „een onherroepelijke laatste beslissing“ (bl. 8) te
nemen. En toen de synode zelf van mijn brief van 13
Dec. 1943 zich onthield, en weigerde, wat ik haar advi-
seerde (waarover straks) te doen, heb ik afschrift van
die brief aan de kerkeraden gezonden. De geleidebrief
bij dit afschrift bevatte geen enkele aansporing tot ver-
zet; hij was een verzoek „kennis te willen nemen“ van
de inhoud van mijn brief van 13 Dec. Die geleidebrief
was gedateerd: 14 Januari 1944. Zie de brochure (ver-
schenen op naam van dhr A. Vegter, omdat ondergete-
kende niet kon publiceren): „Opwekking of Ophitsing“,
bl. 2.

c) In mijn brief van 13 Dec. 1943 gaf ik nog een tweede
bezwaaar tegen de bekende zinsnede („uitspraak“). Het
eerste was: „in zichzelf onjuist“. Het tweede luidde:
„wat in de bekende zinsnede uitgesproken werd, vond
zelf weerspraak in wat overigens in 1905 was uitgespro-
ken“ (bl. 7). Iedereen in de synode WIST dus: deze man
KAN wel zwijgen, maar kan de zaak niet ver-zwijgen;
want als hij een tegen-strijdigheid ziet in „1905“, dan
kan hij wat hij daarin als juist erkent, niet leren, zonder
indirect te strijden tegen wat hij onjuist heeft genoemd.
Hij kan „zwijgen“ over zijn gevoelens, voorzover het in-

gaat tegen dat der synode, maar hij kan het punt-in-
geding niet ver-zwijgen. De snelste manier om hem van
de baan te werken is dus: stel hem de positieve eis, uit-
drukkelijk te belóven, niets te leren (ook niet in de fun-
dering van het goede element in „1905“) wat niet hele-
maal overeenstemt met de in 1942 nog eens extra uit
het geheel van „1905“ gelichte zinsnede (over het voor
wedergeboren houden).

d) In mijn brief van 13 Dec. gaf ik ook duidelijk aan,
dat het me niet alleen maar om dat éne zinnetje (voor
wedergeboren houden) ging, doch dat ik op de uitspra-
kenREEKS van 1942 „ernstige critiek gegrond achtte“. Iedereen in de synode WIST dus, dat de snelste manier
om mij van de baan te werken was: eis van hem, te be-
loven, dat hij niets zal leren (OP ZESTIEN PUNTEN)
wat niet helemaal overeenkomt met de ZESTIEN uit-
spraken. Mijn correspondent ture nog eens naar dat Re-
formatie-citaat van jrg. XIV, 219. Daar rep ik van „een
leer-uitspraak“. Ja, ja; maar hier waren er ZESTIEN.
Hoe moet iemand college geven, die de eierendans heeft
uit te voeren van zestien eieren, waarvan geen enkel
schaaltje mag worden beschadigd? En toch.....

e) Ja, en toch heeft de man aangeboden te zwijgen.
Hij schreef: „Komende tot mijn advies zwijg ik over de
mogelijkheid van intrekking of terzijdestelling der uit-
sprakenreeks van 1942“ (hij eist dus niet veel.....). Hij
schreef verder: „Mocht uw vergadering..... bij nadere
overweging tot de overtuiging komen, dat het uit een
oogpunt van de bewaring der eenheid door gemeenschap-
pelijken strijd voor het winnen van het rechte inzicht
nuttig en wenschelijk is, bezwaren tegen de argumentatie
van het Praeadvies (waarmede immers ernstige vragen
zijn gemoed) ter toetsing over te geven aan de mindere
vergaderingen, aler nog een onherroepelijke laatste be-
slissing viel, vooral nu voor wat mij betreft de bereid-
heid daartoe verzekerd wordt tegen den tijd, dat ik de
kerkeraden wederom zal kunnen bereiken, en, desge-
wenscht onder belofte van beperking van dezen arbeid
(let wel: ik heb het hier zelfs over het publiek ontzien
van het Praeadvies, dat men later gerust in de kachel
mocht stoppen....., o, hoe waren ze allemaal dronken!)
tot den kring der kerkeraden tot dat een volgende synode
over de zaak zal hebben beslist, dan zal misschien bij U
een klankbodem kunnen gevonden worden naar ik hoop
en bid voor dit mijn advies“: (dat o.a. inhield: voor wat
de kerkelijke examina betreft, terug te keren tot de toe-
stand van vóór 1942, onder inwachting van de tijd — na
de oorlog natuurlijk — dat alle betrokkenen met de min-
dere vergaderingen, ik heb het niet over Jan Publiek,
contact kan worden verkregen, en de in geding zijnde
vraagpunten successievelijk langs de kerkelijke weg kun-
nen worden in bespreking gegeven).

Ik beweer: dit klopt van a tot z met mijn Reformatie-
artikelje XIV, 219.

Nu de tweede vraag:

Eigenlijk is een antwoord overbodig, omdat vraag 2
slechts gesteld is voor het geval, dat ik vraag 1 ont-
kennend zou beantwoorden, wat niet geschiedde. Maar,
waar niet ik, doch de synode (die bovendien geen mens
de kans liet om bezwaren in te brengen, en als men het
toch deed, meteen begon te slaan) afweek van de gulden
regel uit Ref. XIV, 219, daar kan ik toch op vraag 2
antwoorden: ja, zeker, de schuld lag alleen bij die synode.

Want, wetende wat zij hierboven gezegd werd te weten,
heeft zij toen aan mij dd. 25 Febr. 1944 de vraag gesteld,
waarop zij het antwoord natuurlijk bijzonder goed allang
wist: deze vraag:

Of gij belóoft, niets te zullen leren, wat met de
leeruitspraken van de synode van Sneek—Utrecht
niet ten volle in overeenstemming is.

Op deze vraag, die men — och arme — categorisch
beantwoord wilde zien, antwoordde ik (o.a.) (in vrije
weergave):

a) U weet, dat ik de uitspraken innerlijk tegenstrijdig
en onjuist noemde voor een deel: maar U verlangt een
antwoord inzake „DE“ uitspraken allemaal;

b) Niemand kan een botsing vermijden met wat inner-
lijk tegenstrijdig is; ik ook niet (mijn briefschrijver van
heden kan het net zo min als ik.....);

c) Zo vaak iemand de plicht heeft (en dat geldt wel
in bijzondere mate een hoogleraar, voeg ik er aan
toe) zich uit te spreken over „het probleem“ waarmee
een onjuist geachte uitspraak zich oecupeert, met het
probleem in zijn logische samenhangen (!) zal hij — al
probeert hij ook de eierendans — hij een conflict niet mógen
vermijden (het ging immers over het NIETS leren, dat
niet TEN VOLLE met die zestien punten in overeen-
stemming was, excuzeug du peul!.....);

d) Wat onmogelijk is en ongeoorloofd, mag niemand
beloven (ook mijn correspondent niet);

e) Van mij eist u dit, anderen laat u rustig hun gang
gaan, al weet u, dat ze het ook niet doen (krijgt mijn cor-
respondent geen kleur, als hij aan zo'n kerken denkt, en
wat daarin al zo geleerd wordt??);

f) Uw vraag van niets-leren, dat-niet-ten-volle-in-over-
eenstemming is, die vraag is een ANDERE vraag dan:
de eis van niet-expressis-verbis-weersproken.

Dat laatste puntje moge mijn briefschrijver eens stof
tot meditatie geven. Hij zal dan zien:

a) Ik had het in mijn Reformatie-artikelje over „niet
publiek ertegen ingaan“ (waartoe ik bereid was, zie brief
13 Dec. '43, brieven aan kerkeraden en mindere vergade-
ringen hoeven niet publiek te zijn; ik schreef trouwens
zelfs het geleidebriefje-met-afschrift in gesloten enve-
loppe);

b) de synode evenwel „eiste“ (hm, hm) heel wat anders;
c) dat verschil bracht ik haar onder het oog (in het
antwoord op vraag 4);

d) ik gaf haar dus in de mond, haar eis wat te fatsoe-
neren, en wetenschappelijk bruikbaar te maken, door er-
aan te herinneren: niet-expressis-verbis-weerspreken is
wat anders dan ge van mij vraagt, wel, vraag dan dát,
dan kunt ge me houden aan Ref. XIV, 219, maar ik ga
uw vraag, zoals die daar ligt, niet als een komediestukje
behandelen;

e) maar de synode was dronken, ze wou niet anders
dan: weg-met-deze. Wie dat niet begrepen, waren dom;